

ВОДИЧ

ЗГОЛЕМУВАЊЕ И НАМАЛУВАЊЕ НА ОСНОВНАТА ГЛАВНИНА КАЈ АД

Во соработка со проектот “Корпоративно
управување и Законот за трговските друштва”
од **USAID**

Скопје 2005

Подготвил:
Виолета Попова
Милчо Купев

Издавач:
Здружение на правници од стопанството на РМ
Совет за корпоративно управување

Уредувачки одбор:
Проф. Др. Тито Беличанец,
редовен професор на Правниот факултет во Скопје
Самир Латиф,
сениор правен советник при проектот CG & CL
Др. Грегори Ф. Масен,
директор на проектот CG & CL
Дерил Браун,
сениор правен советник при проектот CG & CL
Марија Игнатова Ѓошева,
правен советник при проектот CG & CL

Тираж:
1000 примероци

Печати:
Алма Печатница

Скопје 2005

Вовед

Статутот во моментот на основањето на акционерското друштво мора помеѓу останатото да содржи и одредби за:

- износот на основната главнина и
- номиналната вредност на акциите и нивниот број од секој род и класа, правата, обврските, ограничувањата и погодностите.

Секоја промена во основната главнина повлекува со себе и промена во статутот за која промена е потребно квалификувано мнозинство во собранието. Промените во однос на основната главнина можат да бидат во нејзиното зголемување, односно намалување.

Важни прашања

Како важни прашања во однос на зголемувањето на основната главнина коишто заслужуваат внимание се следните:

1. Која е основната поделба на зголемувањето на основната главнина и начините коишто произлегуваат од таа основна поделба?

2. Кои се заедничките белези на начините на зголемувањето на основната главнина?

3. Како се дефинираат и што е предвидено како постапка во ЗТД за поединечните начини на зголемувањето на основната главнина?

Додека како важни прашања коишто заслужуваат внимание во однос на намалувањето на основната главнина се следните:

1. Зошто се спроведува намалување на основната главнина?

2. Кои се основните форми, начини и постапки на намалување на основната главнина?

Промени во законодавството

1. Во членот 421, став 1 и 4 е предвидено дека зголемувањето на основната главнина се врши со одлука на собранието за зголемување на основната главнина, која одлука има карактер на одлука за измена на статутот и дека истата се донесува со мнозинство гласови кое не може да изнесува под две третини од акциите со право на глас претставени на собранието.

2. Во членот 427, став 2 е предвидено дека одлуката за зголемување на основната главнина со влогови може да биде донесена само ако биде уплатен во целост номиналниот износ на запишаните акции од претходната емисија.

3. Во членот 437, став 3 е утврдено дека одборот на директори односно надзорниот одбор може да се овласти да одлучува за исклучување на правото на првенство за запишување на новите акции, меѓутоа оваа одлука тие ја донесуваат со согласност на мнозинството неизвршни членови на одборот на директори, односно на мнозинството членови на надзорниот одбор и истите се обврзани на наредното годишно собрание да поднесат писмен извештај во којшто ќе ги наведат причините за исклучување на правото на првенство за запишување на новите акции.

4. Во членот 444, став 4 е предвидена обврска на друштвото, доверителите чишто побарувања надминуваат 10.000 ЕВРА во денарска противредност, да ги известат по писмен пат, поединечно во местото на живеење, односно во седиштето на доверителот запишано во трговскиот регистар.

1. ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ОСНОВНАТА ГЛАВНИНА

Прашање 1

Кон зголемување на основната главнина на друштвото се пристапува тогаш кога ќе се зголеми обемот на работењето, а со тоа ќе се зголеми и потребата за свежи

средства и кога дополнителниот капитал се прибира по правило еднадвор.

Начини на зголемување на основната главнина

Зголемувањето на основната главнина кај АД можно е да се изврши во основа на два начина:

1. со издавање на нови акции врз основа на дополнителни вложувања на парични средства, односно внесување на непарични средства (ефективно зголемување на основната главнина) и

2. номинално зголемување на основната главнина

ЗТД ги познава и двата вида на зголемување на основната главнина, со тоа што:

1. издавањето на нови акции врз основа на дополнителни вложувања на парични средства, односно внесување на непарични средства (ефективно зголемување на основната главнина) се остварува на три начини:

- зголемување на основната главнина со влогови (член 427 - 433)

- условно зголемување на основната главнина (член 434 - 435) и

- одобрен капитал (член 436 - 438)

2. Номинално зголемување на основната главнина се остварува:

- од средствата на друштво (член 439 - 441)

Прашање 2

Некои заеднички белези кај начините на зголемувањето на основната главнина

- Се вршат со донесување на одлука за зголемување на основна главнина која има карактер на одлука за измена на статутот, и се донесува со мнозинство гласови кое не може да изнесува помалку од две третини од акциите со право на глас претставени на собранието;

- **Исклучок** од горенаведеното е кога одлуката за зголемување на основната главнина ја носи органот на управување според одредбата на статутот за одобрен капитал;

- Доколку постојат повеќе родови акции, одлуката е полноважна ако се согласат за тоа акционерите од секој род акции, а одлуката за согласност ја носат акционерите од секој род акции со истото мнозинство со коешто е донесена и одлуката за зголемување;

- Одлуката е со определена содржина на точно утврдени податоци во законот, така што покрај заедничките податоци идентични за сите начини, одлуката содржи и други податоци карактеристични за соодветниот начин на зголемување на основната главнина;

- Правото на првенство при запишувањето на новоиздадените акции сразмерно на учеството на нивните акции во основната главнина е основен и составен дел на правата на акционерите. Не зависи од статутот или одлуката на собранието дали можат акционерите да го имаат ова право, туку тие тоа право го имаат по сила на закон, односно истото не треба да се свати како обврска. Имено, кога би постоела таква обврска таа би била во спротивност со начелото на отвореност на акционерското друштво;

- Правото на првенство за запишување на новоиздадени акции, може пред запишувањето на акциите, да биде целосно или делумно исклучено само со одлуката за зголемување на основната главнина. Исклучувањето на ова право е влегување во имотните права на акционерите, па затоа тоа е отежнато и бара строг правен надзор. Имено, законодавецот става акцент на одредбите за постапката (процесноправен), односно одлуката се донесува со веќе споменатото мнозинство гласови и истата мора да биде објавена на начин на којшто се објавува свикувањето на собранието, а се одлучува само врз основа на извештај во писмена форма, на органот на управување во којшто се наведуваат причините за исклучувањето;

- Акциите коишто се целосно платени учествуваат во зголемувањето според нивниот номинален износ, додека акциите коишто се делумно платени учествуваат во зголемувањето според нивниот номинален износ што е уплатен, а акциите во сопственост на друштвото учествуваат во зголемувањето ако тоа се врши со зголемување на номиналниот износ на акциите.

Прашање 3

• Зголемување на основната главнина со влогови

Зголемувањето на основната главнина со влогови (редовно зголемување) е таков начин на зголемување на основната главнина со којшто во друштвото се внесува нов дополнителен капитал, односно влогови, **било со уплати-вложувања во пари**, или со **внесување на ствари и права**, односно со **непарични влогови**. За внесениот капитал се издаваат нови акции.

Зголемувањето на основната главнина на друштвото со влогови може единствено да биде спроведено **со издавање на нови акции**. Законодавецот изрично предвидел **забрана** за донесување на одлука за зголемување на основната главнина со влогови, **доколку не е уплатен во целост номоналниот износ на запишаните акции од претходната емисија**.

- Одобрение од комисијата за хартии од вредност

Согласно Законот за хартии од вредност, при зголемувањето на основната главнина е вклучена и Комисијата за хартии од вредност, којашто дава **одобрение**. Комисијата за хартии од вредност со посебни правилници ја регулира оваа област. Комисијата посебно ја утврдува содржината на барањето за давање одобрение за издавање на долгорочни и краткорочни хартии од вредност по видови издавач, и тоа: содржина на барањето од трговско друштво што издава долгорочни хартии од вредност; содржина на барањето од банки и штедилници што издаваат долгорочни хартии од вредност; содржина на барањето од осигурителни друштва што издаваат долгорочни хартии од вредност; содржина на барањето од единици на локална самоуправа што издава хартии од вредност;

содржината на барањето од трговско друштво што издава краткорочни хартии од вредност; содржината на барањето од издавач на хартии од вредност што објавува јавен повик за запишување и купување на хартии од вредност. Барањето за давањето одобрение за издавање долгорочни хартии од вредност потребно е да содржи основни податоци за издавачот, основни податоци за лицата во надзорниот одбор, управниот одбор, односно одборот на директори; основни податоци за емисијата на долгорочни хартии од вредност и податоци за деловната и развојната политика на издавачот на долгорочни хартии од вредност.

По добивањето на одобрението органот на управување **објавува повик** до акционерите, најмалку во еден дневен весник со којшто се известуваат во рок не подолг од 30 дена и не покус од 15 дена, за да можат да го искористат правото на првенство, освен ако со одлуката за зголемување тие од ова свое право не се откажале.

Покрај повикот органот на управување едновременно **писмено го информира секој акционер:**

- за износот на издадените акции,
- за бројот на неговите акции којшто одговара на учеството на неговите акции во основната главнина и
- за горенаведениот рок.

По истекот на овој рок, доколку не биде искористено правото на првенство од акционерите, право на запишување на новоиздадените акции имаат и други лица во рок не покус од 15 дена по истекот на горенаведениот рок.

Јавниот повик за запишување и купување долгорочни хартии од вредност задолжително ги содржи следните податоци: број и датум на решението од комисијата за хартии од вредност за одобрување на емисијата; податоци за основањето и капиталот на издавачот; податоци за дејноста на издавачот; податоци за финансиското работење на издавачот; коментар на менаџментот на друштвото за резултатите од работењето на друштвото, за условите во кои работи и за финансиските показатели за хартиите од вредност; податоци за деловната и развојната политика на издавачот на долгорочни хартии од вредност и податоци за емисијата.

Доколку издавачот знае за извесни фактори заради кои инвестирањето во хартиите од вредност може да биде ризично, јавниот повик мора да содржи посебна точка: Фактори на ризик од вложувањето. Како фактори на ризик од вложувањето особено се наведуваат: недостаток на оперативна историја на друштвото; негативен финансиски резултат од предходните години; финансиска нестабилност на друштвото и др.

Постапка за запишување на новите акции. Новоиздадените акции се запишуваат со писмена изјава (уписница) со којашто на запишувачот правно му се гарантираат запишаните акции за преземање и уплата, односно дека ќе го вложи влогот. Уписницата е со строго определена содржина, со последица дека истата ќе биде ништовна доколку не ги содржи податоците на коишто упатува законот.

Постоечкиот сооднос за учество е основ за упис на нови акции. Секој акционер има право при издавањето на нови акции за зголемување на основната главнина со влогови, со писмена изјава, да го запише оној дел на нови акции којшто одговара на неговиот дел во дотогашната основна главнина на друштвото. На пример: основната главнина се зголемува за 10%, значи на секоја десетта акција постои правото на опција на една акција.

Паричните влогови се уплаќаат, односно непаричните влогови се внесуваат во целост до денот на уписот на извршеното зголемување на основната главнина во трговскиот регистар.

• Условно зголемување на основната главнина

Поим. Условното зголемување на основната главнина е таков начин на зголемување на основната главнина на друштвото со издавање на нови акции, во кои висината на потребниот дополнителен капитал не се утврдува конечно однапред зошто зголемувањето зависи од тоа дали лицата на кои им се наменети акциите ќе сакаат да ги остварат своите права со стекнување на условни акции коишто им се нудат. Условното зголемување на главни-

ната смее да се спроведе само ако се исполнат објективни и субјективни услови впрочем затоа и се нарекува “условно” зголемување.

Објективните околности или услови заради кои собранието донесува одлука за зголемување на основната главнина на друштвото се:

➤ замена на конвертабилните обврзници во акции, или

➤ остварување на правото на првенство на запишување на нови акции, што им го овозможува друштвото на одредени лица

Субјективните услови се состојат во тоа што таквите акции можат да ги стекнуваат само одредени лица кои во начело на мора да бидат акционери на друштвото, по правило тоа се доверителите и вработените, извршителите членови на одборот на директори, членовите на управниот одбор, односно управителот во друштвото и тие да ја изразат намерата да го искористат своето право.

Дозволена цел за условното зголемување. За условното зголемување на основната главнина собранието може да донесе одлука само за одредени цели и тоа за:

➤ за замена на конвертабилните обврзници во акции, како и за правото на првенство при упис на новите акции на друштвото;

➤ подготовки за присоединување и за поделба со раздвојување со преземање или издвојување со преземање.

Заменливи обврзници и право на првенство. Друштвото е овластено да издава и други хартии од вредност, а не само акции, па така е овластено да издава и обврзници. Со издавањето на обврзниците може во голема мера да се зголемат средствата на друштвото, но тие немаат статус на основна главнина ниту имателот на обврзницата со нивното стекнување станува акционер. Капиталот што друштвото го привлекува на тој начин не е сопственички туку е должнички. Соодносот на тој капитал во однос на основната главнина може да биде различен, зависно од политиката на друштвото, положбата на пазарот, големината на друштвото итн. Друштвата

им даваат на имателите на обврзниците значајни погодности, а една од нив е што на овластениот од должничко-правниот однос му се дава можност своите побарувања да ги претвори во основна главнина на друштвото по пат на т.н. конвертабилни обврзници.

Статусни промени. При статусните промени: присоединување и поделба со раздвојување со преземање или издвојување со преземање на друштва може да се донесе одлука да акционерите на друштвото што се присоединува, акционерите на друштвото што престанува, или на делот што престанува, да имаат право на опција на купување на акциите од друштвото што презема.

Вработените во друштвото. Ако вработените во друштвото учествуваат во добивката на друштвото, па врз основа на тоа имаат парично побарување спрема друштвото, имаат право на првенство при уписот на новите акции.

Можност за условно зголемување на основната главнина дадена им е и на доверителите на друштвото. Стекнувањето на новите акции кај условното зголемување на основната главнина не е привилегија на акционерите на друштвото, напротив тие се редовно исклучени од стекнувањето на условните акции (освен ако немаат некое од својствата врз основа на кое тие би можеле да се стекнат), а на нивно место стапуваат овластените на споменатите права за замена и првенство, односно доверителите.

Numerus clausus случаи за условно зголемување на основната главнина. Зборот “само” значи дека во законот се наведени единствено дозволените случаи за условно зголемување на основната главнина, па одредбите од член 434, став 1 точка 1, 2 и 3 од ЗТД во којшто тие се наведени ни во еден момент не смееме да ги толкуваме екстензивно.

Односот на условното зголемување на основната главнина спрема постојната основна главнина. Во моментот на донесувањето на одлуката за можното условно зголемување на основната главнина на друштвото, номиналниот износ на условно зголемената главнина не смее да ја надмине половината на основната главнина на друштвото. Оваа одредба е заштитна клаузула за постое-

чките акции, зошто ги чува од преголемото намалување на нивната улога во основната главнина на друштвото.

Ништовност на одлуката. Одлуката на собранието којашто би била спротивна на одредбите на член 434 од ЗТД се смета за ништовна.

Одредби што се однесуваат на правото на првенство. Одредбите од членовите 429 и 430 од ЗТД, што се однесуваат на правото на првенство за запишување на новоиздадените акции, соодветно се применуваат и во оваа постапка.

• **Одобрен капитал**

Поим. Кога зголемувањето на основната главнина не мора да се спроведе веднаш, туку кога во случај да потребата за дополнителен капитал стане неопходност и ако моментот за издавањето на акции е поволен, со статутот во такви случаи може да се овласти органот на управување за издавање на нови акции до одреден номинален износ. Овој посебен начин на зголемувањето на основната главнина на друштвото со којшто на органот на управување однапред му се одобрува тој тоа да го изврши, се нарекува одобрен капитал.

Одобрен капитал значи зголемување на основната главнина по поедноставена постапка во споредба со редовното зголемување на основната главнина. На органот на управување на друштвото му се овозможува да ја зголеми основната главнина во одреден рок од уписот на друштвото во трговскиот регистар и до висина одредена со статутот. На органот на управување на друштвото му се овозможува да ја зголеми основната главнина, а да не е потребна промена во статутот, односно прифаќање на одлука на собранието според многу строга процедура за зголемување на основната главнина со влогови.

Зголемувањето на основната главнина на овој начин воедно е и пример на исклучок од правилото за непреносливост на одлучувањето од делокругот на собранието, односно измена на статутот без одлука на собрание.

Причини за допуштеност на ваквото зголемување. Потребата за ваквото одобрување се наметнува поради тромоста на собранието и долгиот временски период

помеѓу седниците на собранијата. Од друга страна со воведување на институтот одобрен капитал се овозможува зголемување на влијанието на органот на управувањето со продирање во подрачјето на делокругот на собранието. Заради оваа опасност издавањето на акции врз основа на одобрен капитал, законодавецот ја спречил со низа предвидени ограничувања.

На што се темели овластувањето на органот на управување. Овластувањето на органот на управување за издавање на нови акции врз основа на институтот одобрен капитал произлегуваат од:

- статутот;
- одлуката на собранието во форма на измена на статутот.

Имено, одредбата со којашто се дава овластувањето се смета за одлука за зголемување на основната главнина со одобрен капитал.

Временско ограничување на органот на управување. Овластувањето на органот на управување за издавање на акции временски е ограничено:

- на пет години по уписот на друштвото во трговскиот регистар, ако тоа е утврдено во статутот
- на пет години по уписот на одлуката за измена на статутот во трговскиот регистар.

Највисок износ до којшто може да се зголеми одобрената основна главнина. Однапред со статутот или со одлука на собранието се определува номиналниот износ до којшто органот на управувањето може да ја зголеми основната главнина на друштвото. Со законот е утврдено дека номиналниот износ на одобриениот капитал на може да ја надмине половината на основната главнина во времето на давањето на овластувањето.

Согласност на неизвршните директори на одборот на директори, односно на членовите на надзорниот одбор. Новите акции може да се издадат само со согласност на мнозинството неизвршни директори на одборот на директори, односно со мнозинството од членовите на надзорниот одбор. Со оваа одредба законодавецот дополнително ја ограничил слободата на одлучувањето на органот на управување.

Исклучување на правото на првенство. Бидејќи органот на управување е овластен за издавањето на акции, така што во овластувањето, утврдено во статутот, може да се предвиди органот на управување да одлучува и за исклучување на правото на првенство за запишувањето на новите акциите. Тоа е важно овластување на органот на управување, за коешто се одлучува со мнозинството неизвршни членови на одборот на директори, односно со мнозинството членови на надзорниот одбор, зошто при редовното зголемување на основната главнина можноста за исклучување на правото на првенство е резервирано само за одлуката на собранието. Меѓутоа, тие се обврзани на наредното годишно собрание да поднесат писмен извештај во којшто ќе ги наведат причините за исклучување на ова право.

Издавањето на нови акции се врши на начин како и кај зголемувањето на основната главнина преку влогови.

• **Зголемување на основната главнина од средствата на друштвото (номинално зголемување)**

Зголемувањето на основната главнина од резервите на друштвото е вид на номинално зголемување. Значењето на номиналното зголемување на основната главнина (зголемување од создадените средства на друштвото) е во тоа што зголемувањето се остварува без дополнителни уплати во друштвото, туку постојните сопствени извори на средства се претвараат во основна главнина. Тоа се прави во случаи кога изворите на средствата на друштвото значително се разликуваат од основната главнина, всушност кога друштвото добро работи, па основната главнина може да се зголеми од сопствените средства коишто од задржаната добивка и резервите се трансформираат во основна главнина. Со ова претворање се зголемува основната главнина и кредитната способност на друштвото. Акционерите добиваат нови акции коишто често погрешно се нарекуваат **гратис акции** и тоа затоа што акционерите ги добиваат без дополнителни доплати, па стекнувачите имаат впечаток дека нешто стекнале бесплатно. Всушност вредноста на акциите веќе фактички е зголемена од остварената добивка, па само

капиталот од задржаната добивка и резервите во друштвото се претвораат во основна главнина, за што се издаваат нови акции, но тие очигледно е дека не се стекнати грагис. Тие се стекнати со откажување од дивидендата.

Финансиски претпоставки за донесување на одлука.

За номинално зголемување на основната главнина може да се одлучува дури откако ќе се утврди последната годишната сметка потврдена од овластен ревизор, а одлуката мора да се заснова и на годишниот извештај за работа на друштвото во претходната деловна година, коишто се одобрени од собранието.

Резервите коишто треба да се претворат во основна главнина мора да се искажани во финансиските извештаи. Т.н. тајни резерви мора да се откријат и во извештајот да се прикажат како познати резерви коишто се претвораат во основна главнина.

Ако е искажана загуба во годишната сметка на која се заснова одлуката на собранието за претворање, претворањето не смее да се изврши. Исто така, ако резервите се утврдени за посебни намени, тие можат да се претворат само ако тоа е во согласност со нивната намена.

Со зголемување на основната главнина се стекнува поголема доверба во друштвото. Со оглед да од вкупниот капитал секогаш може да се исплатат задржаните добивки додека од запишаната основна главнина тоа не е можно без подолга правна процедура, ваквата позиција во билансот би требало да биде поповолна и за акционерите.

Постоечкиот сооднос во основната главнина е единствен критериум. На новите акции имаат право акционерите сразмерно на нивното учество во досегашната основна главнина. За овие акции не постои право на првенство, т.е. акционерите на мораат да дадат изјава за упис на акции (како на пример при зголемувањето со влогови).

Ништовност на одлуката на собрание. Ништовна е секоја поинаква одлука на собранието со која би се нарушило правилото за сразмерното право на акционерот на акции. Бидејќи се работи за присилна норма, со статутот или со одлука на собранието не може при издавањето на акциите издадени врз основа на зголемувањето на основна-

та главнина на друштвото од неговите средства, да се условуваат или ограничат правата на акционерите. Исто така исклучена е било каква поделба на трети лица.

II. НАМАЛУВАЊЕ НА ОСНОВНАТА ГЛАВНИНА

Прашање 1

Намалувањето на основната главнина се спроведува заради различни економски цели. Зголемувањето на основната главнина се спроведува во случаите кога друштвото треба да прибави нов капитал и без оглед на разните начини на привлекување на капитал, се работи секогаш за иста економска цел. Спротивно на ова, намалувањето на основната главнина не се спроведува само во случај кога друштвото има премногу капитал, туку до намалувањето на основната главнина доаѓа и од други причини. Пред се тоа ќе биде во ситуации кога друштвото претрпело голема загуба, а не постои веројатност дека во некој разумен рок друштвото ќе може да ја надомести. Наместо и понатаму да работи со номиналниот износ на основната главнина, којшто е реално намален, со што е оневозможена делбата на дивиденда во текот на наредните години, поцелесообразно е да се намали основната главнина на вистинската вредност на имотот на друштвото. Основната главнина не може да се намали повеќе од најмалиот номинален износ определен за основната главнина со законот. Ако сепак дојде до ова, таа одлука е ништовна освен ако едновремено не биде донесена и одлука за зголемување на основната главнина најмалку до најмалиот износ определен со законот.

Истовременото номинално намалување и ефективно зголемување на основната главнина, се прави со цел на санирање на друштвото. Во пракса ова се случува, што на прв поглед звучи контрадикторно. Оваа операција се изведува на тој начин што со намалување на основната главнина нејзината поголема номинална вредност се доведува во рамнотежа со нејзината реална пониска вредност, а истовремено со зголемување на основната главнина,

но само со ефективна уплата, се настојува да се привлече свеж капитал.

Прашање 2

Основни форми на намалување на основната главнина

Како и кај зголемувањето така и кај намалувањето на основната главнина се разликуваат:

1. ефективно и
2. номинално намалување на основната главнина.

Ефективното намалување на основната главнина е намалување коешто служи да прекумерниот капитал на друштвото им се врати на акционерите. Всушност ефективното намалување на основната главнина служи за исплата, односно враќање на уплатените влогови, коешто инаку е забрането.

Номинално намалување на главнината се спроведува заради санација на друштвото, кога заради губењето на вредноста, основната главнина не одговара на реалната состојба, па таа разлика се порамнува со нејзино намалување. Кај номиналното намалување на основната главнина акционерите не примаат никаков надомест од имотот на друштвото, ним ништо не им се враќа.

Начини на намалување на основната главнина. Основната главнина може да биде намалена со:

1. намалувањето на номиналниот износ на еден или на повеќе родови и на класи акции;
2. спојување на еден или на повеќе родови акции, со тоа што најмалиот номинален износ на споената акција не може да биде помал од едно ЕВРО;
3. повлекување на сопствени и на други акции, ако со повлекувањето се врши намалување на основната главнина

Постапки на намалување на основната главнина

Намалувањето на основната главнина може да се спроведе на три начини на постапување:

- со редовно намалување на основната главнина
- со поедноставено намалување на основната главнина
- со повлекување на акциите.

• **Редовно намалување на основната главнина**

Се врши со одлука на собрание донесена со исто мнозинство како и кај зголемувањето, односно со мнозинство кое не може да изнесува помалку од две третини од акциите со право на глас претставени на собранието.

Ако постојат повеќе родови акции, потребна е согласност од секој род акции донесена со исто мнозинство, односно со мнозинство кое не може да изнесува помалку од две третини од акциите со право на глас претставени на собранието.

Во одлуката се определува:

- Износот
- Целта
- Начинот на спроведување на намалувањето

Ако целта е да биде вратен дел од намалената основна главнина на акционерите тоа мора посебно да се наведе во одлуката.

Се врши предбележба на одлуката во трговскиот регистар, по што се објавува во Службен весник и најмалку во еден дневен весник, намерата за намалување, заради известување на доверителите. По истек на 90 дена ако не биде поднесено барање од доверител, се смета дека сите доверители се согласни со намерата за намалување на основната главнина. Доверители, коишто се познати и чии побарувања се над 10.000 ЕВРА се известуваат и лично по писмен пат.

Заштита на доверителите. Кога има зголемување на основната главнина се зголемува сигурноста за наплата на побарувањата на доверителите од друштвото. Спротивно на ова кај намалувањето на основната главнина, може да дојде до влошување на положбата на доверителите на друштвото. Заради тоа се пропишани строги услови согласно коишто може да се пристапи и постапката по којашто се спроведува намалувањето на основната главнина, покрај посебните одредби за заштита на доверителите.

Општата и посебната заштита на доверителите при намалувањето на основната главнина. Со намалувањето на основната главнина можат да бидат оштетени дове-

рителите на друштвото, па покрај строгите услови коишто ги наметнува законот за намалувањето на основната главнина, со членот 445 од ЗТД и посебно се пропишани мерки коишто ја зајакнуваат заштитата на доверителите.

Посебна заштита на доверителите при ефективното намалување на основната главнина се спроведува на тој начин што не можат да се вршат исплати на акционерите додека не се намират доверителите на друштвото, односно додека не им се даде обезбедување за нивните побарувања (банкарска гаранција, акции од други друштва и др.).

Ако намалувањето се врши:

- со намалувањето на номиналниот износ на акциите или ;

- со спојување на еден или на повеќе родови и класи акции

на акционерите им се издаваат нови акции со нов номинален износ, сразмерно на учеството во дотогашната главнина и акциите се од ист род и класа како акциите за коишто се заменети.

• Поедноставено намалување на основната главнина (номинално намалување)

Начинот, односно постапката за номиналното намалување на основната главнина. Номиналното намалување на основната главнина се спроведува по пат на институтот поедноставено намалување на основната главнина, кога заради губењето на вредноста на основната главнина со нејзиното намалување се израмнува со вистинската состојба. Дозволено е само за одредени цели, а потребата за санација (оздравување) на друштвото во пракса е најчеста причина за намалување на основната главнина. Тоа е спроведување на фактот којшто билансот веќе го изразува, а којшто и онака според законитостите на билансот на вкупниот капитал веќе и де факто е намалена.

Причини за намалување. Поедноставеното намалување на основната главнина може да се преземе за цели коишто служат за:

- покривање на загубата и
- дополнување на законските резерви

Во одлуката на собранието за номиналното намалување на основната главнина мора да се наведе за кои цели основната главнина се намалува.

Кога е дозволено намалувањето. Намалувањето на основната главнина на поедноставен начин е дозволено само откако ќе биде потрошена нераспределената добивка и резервите на друштвото.

Има две забрани и тоа дека:

износот добиен со поедноставеното намалување на основната главнина не смее да им се исплатува на акционерите и

не смее да се користи за тоа акционерите да се ослободуваат од понатамошните уплати на влогот врз основа на којшто ги презеле акциите.

• Намалување на основната главнина со повлекување акции

Кај овој начин на намалување на основната главнина повлечените акции ја губат својата вредност поради што мора да се поништат, а бидејќи збирот на номиналната вредност на акциите ја сочинуваат основната главнина, со повлекувањето на акциите и таа се намалува. Истовремено со исплатата на акциите се намалува и основната (запишана) главнина па тоа сметководствено се води како намалување на активата (средства - пари) и намалување на основната главнина.

Повлекувањето на акциите не се однесува на сите акции. Додека кај другите начини на намалување на основната главнина намалувањето се однесува на сите акции, повлекувањето на акциите се ограничува само на некои од акциите. Во таа смисла може да се каже дека со повлекувањето се погодени имателите на повлечените акции зошто тие ги губат членските права од таквите акции, макар што за нив им се исплатува надоместок.

Законот упатува на истата постапка којашто се применува во случај на редовното намалување на основната главнина. Ова значи дека за овој начин на намалување се засегнати и доверителите, бидејќи за повлечените акции се исплатува надомест од имотот на друштвото, со што имотот се намалува, па на доверителите треба да им се

даде обезбедување (залог на туѓи акции, банкарска гаранција и др.).

Повлекувањето на акциите не е амортизација.

Некои автори повлекувањето на акциите го нарекуваат и амортизација, што не треба да се употребува кај нас, зошто амортизација означува и поништување на акциите, т.е. прогласување на акциите за неважечки според прописите за амортизација на хартиите од вредност, па во врска со акциите еден термин би означувал две различни работи. Освен тоа нашите изрази повлекување и поништување се доволни за означување на наведените институти.

Потребата од разликување од останатите институти.

Исто така повлекувањето на акциите треба да се разликува од одземањето на акциите од акционерите заради ненавремена уплата, кое нешто е насочено против несоветниот акционер, а повлекувањето има за цел намалување на основната главнина (запишана главнина која не е платена и побарувањата за запишаната, а неуплатена главнина).

Од повлекувањето на акциите треба да се разликува и стекнувањето на сопствените акции како општ институт.

Начини на повлекување. Друштвото може да ги повлече акциите на два начини:

1. **присилно** т.е. кога имателите на акциите не ги предаваат акциите на друштвото доброволно, зошто со статутот на утврден начин така е предвидено и

2. **доброволно** т.е. кога самото друштво ги стекнува сопствените акции, па ќе одлучи да ги повлече.

Законот дозволува присилно повлекување на акциите единствено тогаш ако во статут било изрично утврдено дека акциите ќе се повлечат и во тој случај не е потребно собрание да донесува одлука за намалување на основната главнина со повлекување на акции, туку за тоа е овластен органот на управување.

При повлекувањето на акциите на акционерите им се исплатува надомест, односно се ослободуваат од обврската од уплата на преземениот а сеуште неуплатен влог.

Листа на практични прашања

1. Дали вашето друштво би се определило за финансирање на нов потфат со прибирање на свеж капитал по пат на издавање на нова емисија на акции и зголемување на основната главнина?

2. При издавањето на нова емисија акции дали вашата определба би била запазување на структурата на сопственост, односно постојната управувачка моќ во друштвото или пак собирање на свеж капитал со разводнување на сопственичката структура

3. Дали во статутот би прифатиле да предвидите поголемо мнозинство гласови за донесување за донесување на одлука за намалување на основната главнина од предвиденото мнозинство во член 443, став 1 од ЗТД?

Препораки

Акционерските друштва својот кредибилитет во јавноста, меѓу своите акционери, доверителите и вработените го покажуваат и докажуваат со својот перманентен раст изразен преку зголемување на основната главнина. Кредибилитетот на друштвото е гарант за прибирање на дополнителен капитал и реализирање на идните развојни цели. Затоа друштвото мора да е отворено за јавноста односно редовно да дава податоци за своето работење. Особено значајно е друштвата да објавуваат податоци за финансиското работење и тоа: ревидиран биланс на состојба на годишна пресметка за последните 3 години; ревидиран биланс на успех по годишна пресметка; полугодишни финансиски извештаи; мислење од овластен ревизор; податоци за деловната и развојната политика на друштвото; податоци за исплата на дивиденда во претходните години и политиката на дивиденда на друштвото.

Овој водич претставува дел од серијалот на публикации за новиот Закон за трговски друштва подготвен од Здружението на правници од стопанството на РМ и Советот за корпоративно управување во соработка со **USAID** Проектот за корпоративно управување и Закон за трговски друштва. Овие брошури и избрана литература може да ги најдете на www.massorgov.com.mk и www.mbla.org.mk.

Јазична поддршка од **USAID** Проектот за корпоративно управување и Закон за трговски друштва:

Весна Миркоска, Главен лектор
Марија Стојановска
Ана Шошолчевска

Содржината на оваа публикација не се смета како обезбедување на правен совет. Читателите на оваа публикација се должни да обезбедат правен совет од нивниот правник. Оваа публикација е само за едукативни и информативни цели. Секоја употреба на содржината од оваа публикација е на ризик на корисникот. Проектот за Корпоративно управување и законот за трговски друштва нема да се смета за одговорен при употребата и толкувањето на овој текст.